Ryszard Kołodziejczak

MARCELI ADAM ZDZISŁAW ŻÓŁTOWSKI (1850-1925)

Urodził się 2 listopada 1850 roku w Niechanowie w powiecie gnieźnieńskim. Był synem Franciszka (1818-1894) i Zofii z Zamoyskich (1825-1853). Miał czworo rodzeństwa. Dzieciństwo i lata młodzieńcze spędził w domu, pobierając tam naukę. Następnie ukończył gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu. Po przedwczesnej śmierci matki, jego drugim domem była siedziba dziadków, Andrzeja Zamojskiego i Róży z Potockich, w Warszawie. Studiował rolnictwo na Uniwersytecie w Louvain w Belgii, nie kończąc jednak nauki dyplomem. Odbył dużo podróży po Europie, zaliczając w tym praktyki rolnicze w dużych majątkach niemieckich, celem przygotowania się do roli właściciela ziemskiego.

W 1875 roku zarządzał już przeznaczonymi dla niego majątkami, w tym m.in. Strzelcami Wielkimi z Lipiem. W jego posiadaniu znalazły się następnie majątki w: Brześnicy, Mszczyczynie, Gajewie i Lipówce. Szybko w nowym terenie włączył się w nurt różnego rodzaju działań społecznych. Ożenił się w 1879 roku z Ludwiką z Czarneckich z Gogolewa, osobą z dużymi umiejętnościami praktycznymi, po czym osiadł na stałe w Godurowie, głównej swojej siedzibie. Mieli dziesięcioro dzieci: Andrzeja (1881-1941), Marię (1883-1968), Stefana (1885-1914), Elżbietę (1887-1967), Różę (1889-1962), Franciszka (1892-1944), Ludwika (1894-1952), Jana (1896-1974), Antoninę (1898-1992). Jako ostatni, w 1902 roku, urodził się syn Benedykt (1902-1982), następny właściciel Godurowa, natomiast syn Jan (1896-1974) był właścicielem majątku Strzelce Wielkie.

Marceli Żółtowski utrzymywał dobre kontakty z okolicznym ziemiaństwem, jak i z mieszczanami Gostynia. Umiał porozumieć się i zjednywać sobie ludzi ze wszystkich warstw społecznych. W 1881 roku wybrany został posłem do parlamentu w Berlinie. Pracował w poselskim Kole Polskim pod kierunkiem księcia Ferdynanda Radziwiłła. Zrezygnował z funkcji posła po dwóch latach, nie widząc możliwości uzyskania dobrych efektów z uwagi na mniejszość w parlamencie.

Prowadził rozliczne prace ulepszające związane ze swoimi majątkami (melioracje, uprawa buraka cukrowego, szkółki leśne). Uważał, że idea pracy organicznej jest jednym z głównych elementów walki z germanizacją. Wykorzystywał każdą wolną chwilę na udział w różnych organizacjach samorządowych. W Strzelcach Wielkich w niedziele prowadził wykłady dla miejscowych gospodarzy, przez prawie 40 lat, korzystając z utworzonego tam Kółka Rolniczego, sam będąc członkiem Związku Kółek Rolniczych i Towarzystwa Rolniczego. W powiecie gostyńskim, z racji posiadania dóbr rycerskich, wchodził w skład sejmiku powiatowego, będąc jednocześnie w jego organie wykonawczym, tzw. wydziale powiatowym. Demonstracyjnie odmówił udziału w uroczystej likwidacji w 1887 roku powiatu krobskiego. Miał przy pomocy większości w sejmiku zdecydowany wpływ na wytyczanie tras powstających w latach osiemdziesiątych XIX wieku linii kolejowych, wbrew preferowanego ich przebiegu przez władze pruskie.

Był jednym z inicjatorów powstania w Gostyniu Spółdzielni Mleczarskiej (1889), jak i cukrowni (1897), której był długoletnim członkiem i wiceprezesem Rady Nadzorczej. Inicjował i współzakładał również inne placówki spółdzielcze i handlowe. Był aktywnym członkiem Spółdzielni Rolniczo-Handlowej „Rolnik" w Gostyniu i prezesem Rady Nadzorczej do 1925 roku, członkiem założycielem Domu Handlowego „Gleba" w Poznaniu. W celu przeciwstawiania się wykupowi ziemi przez Niemców (Komisja Kolonizacyjna) był wśród członków-założycieli Banku Ziemskiego w Poznaniu. Na jego miejsce powstał w 1900 roku w Poznaniu Związek Ziemian, którego prezesem Rady Nadzorczej był do wybuchu I wojny światowej.

W reakcji na niemiecki pomysł powstania koło Gostynia szpitala protestanckiego i sprowadzenie tam Sióstr Diakonisek, ufundował szpital nazwany Marysinem. Do obsługi szpitala poproszony został Zakon Bonifratrów z Wrocławia. Poświęcenie Domu Zakonnego i szpitala nastąpiło w dniu 15 października 1895 roku.

Jako kolator był głównym inicjatorem rozbudowy kościoła w Strzelcach Wielkich w latach 1902-1903. W uznaniu zasług dla Kościoła Katolickiego otrzymał w 1901 roku papieski tytuł *primogen, Hrabia Rzymski.* Był również kuratorem Domu Miłosierdzia, czyli szpitala, w Gostyniu. Był prefektem Sodalicji Mariańskiej Panów w Poznaniu, skupiającej ziemiaństwo i miejską inteligencję. Wspierał polskie instytucje kulturalne, do jakich zaliczyć w szczególności można Towarzystwo Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego. W latach 1883-1925 był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Nie przyjmował prywatnie Niemców w swoim domu w Godurowie.

W bitwie pod Verdun 14 grudnia 1918 roku zginął jeden z jego synów, Stefan. Na skutek przeżyć wojennych, trosk o rodzinę i innych zdarzeń Marceli Żółtowski podupadł na zdrowiu. Uczestniczył jednak na czele ziemian w powitaniu Ignacego Paderewskiego, który przybył do Poznania 26 grudnia 1918 roku. W tym czasie był członkiem Rady Ludowej w Gostyniu. W styczniu 1919 roku nie przyjął jednakże stanowiska pierwszego polskiego starosty gostyńskiego. Motywował to stanem swojego zdrowia.

Zmarł w Poznaniu 13 kwietnia 1925 roku. Został pochowany na cmentarzu przy kościele w Strzelcach Wielkich w rodzinnym grobowcu.

I. Broszkowska, *Żółtowscy z Godurowa*, Warszawa 2010; T. G. Hołozubiec, *Dom Zakonny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa* w *Piaskach Marysinie*, Piaski-Marysin 2015; R. Kołodziejczak, *Godurowskie i drogoszewskie parantele 1400-1945*, Gostyń-Piaski 2019; S. Leitgeber, *Pan Marceli. Rzecz o Marcelim Żółtowskim z Godurowa*, „Gazeta Gostyńska" 1997, nr 4-6; „Orędownik Gostyński"1925, nr 30; G. Skorupski, *Wędrówki w przeszłość*, Gostyń 2015.